

برنامه پیشگیری و مراقبت از گوش و شنوایی نوزادان و کودکان در نظام مراقبت های پایه سلامت

پیشگیری از کم شنوایی و اقدامات مراقبتی مربوط به آن در جهت ارتقای سلامت عموم ، کاهش آسیب های مرتبط و کاستن از هزینه های بهداشتی در کشورها نقش عمده ای ایفا می نماید. نقص شنوایی نوعی معلولیت پنهان و یکی از شایع ترین ناهنجاری های بدو تولد محسوب شده و در جوامع مختلف به دلایلی نظیر فقدان نمود ظاهری آن در ، کودک ناآشنا بودن خانواده ها با علایم اولیه آن ، عدم اطلاع از خدمات موجود، دانش ناکافی متخصصین درباره میزان شیوع و عوارض بسیار جدی آن با تأخیر بسیار زیاد شناسایی می گردد و اثرات منفی بر رشد گفتار، زبان و شناخت برجای می گذارد. کم شنوایی به عنوان یکی از اصلی ترین عوامل ناتوانی و معلولیت نوزادان در سراسر جهان مطرح بوده و عوارض کوتاه و بلند مدتی در زمینه های مختلف رشد و تکامل کودک از جمله زبان و تکلم فعالیت های فیزیکی قوه درک یا شناخت و نیز مهارت های ذهنی - اجتماعی برجای گذارده و نیز بر سطح تحصیلات و مهارت های شغلی افراد اثر منفی دارد. قریب به ۶۰ درصد از کم شنوایی ها قابل اجتناب بوده و میتوان با اجرای اقدامات بهداشتی از وقوع آن پیشگیری نمود. سازمان جهانی بهداشت در سال ۲۰۰۵ گزارشی را ارایه کرده است که بنابر آن در حدود ۲۷۸ میلیون نفر در سراسر جهان با کم شنوایی ناتوان کننده بسر می برند. گزارش های بعدی سازمان جهانی بهداشت نشان دهنده افزایش آمار کم شنوایی ناتوان کننده به میزان ۳۶۰ میلیون نفر (در سال ۲۰۱۳) و ۴۶۶ میلیون نفر (در سال ۲۰۱۸) در جهان بوده است. بیش از ۵ درصد از جمعیت جهان برای رفع کم شنوایی ناتوان کننده خود (از جمله ۳۴ میلیون کودک) نیاز به اقدامات توانبخشی شنوایی دارند. تخمین زده می شود که تا سال ۲۰۵۰ بیش از ۷۰۰ میلیون نفر و یا از هر ۱۰ نفر یک نفر دچار کم شنوایی ناتوان کننده خواهند بود . بر اساس نتایج حاصل از اجرای پیمایش کشوری سال ۱۴۰۱ توسط اداره سلامت گوش و شنوایی دفتر مدیریت بیماری های غیرواگیر، وضعیت موجود در کشور در خصوص برآورد بار بیماری و شیوع کلی کم شنوایی در گروه های سنی مختلف نشان دهنده میزان شیوع کلی ۸/۶ درصدی کم شنوایی در کشور می باشد. همچنین بر اساس نتایج حاصل از گزارشات سامانه های پرونده الکترونیک سلامت در دانشگاه های علوم پزشکی سراسر کشور در طی سال ۱۴۰۱ ، میانگین شیوع کم شنوایی دوره نوزادی برابر ۴/۳ در هر هزار تولد زنده می باشد که این مقدار در کودکان بستری در بخش مراقبت های ویژه نوزادان و کودکان معادل ۲-۴ درصد می رسد. بر این اساس بطور متوسط سالانه قریب به ۳ هزار نوزاد کم شنوا خواهیم داشت که نیاز مبرم به خدمات درمانی توانبخشی دارند. نتایج ارزیابی وضعیت کم شنوایی در میان کودکان سنین پیش دبستانی و دبستانی حاکی از شیوع ۱-۳ درصدی می باشد. حداقل یک سوم کودکان مبتلا به نقص شنوایی در آینده مبتلا به نقص تکامل سیستم عصبی خواهند شد .عوامل خطر ابتلا به

نقص شنوایی بسیار متعدد بوده و مهمترین آن عبارت از عوامل ژنتیکی و بروز جهش های ژنی و ازدواج های فامیلی، ابتلای مادر به بیماری های عفونی در دوران بارداری، مصرف داروهای اتوتوکسیک صدمات وارده حین زایمان، زردی نوزادی و عفونت گوش و اصوات صدمه زا و مخرب می باشد. مطالعات مختلف نشان داده اند کودکانی که نقص شنوایی آنها قبل از ۶ ماهگی تشخیص داده شود توانمندی های زبانی و شناختی بسیار بالاتری را از خود نشان می دهند. مداخله درمانی به موقع به کودکان امکان توسعه مهارت های زبانی و نیز شناختی را می دهد. تشخیص و مداخله زودهنگام کم شنوایی در به حداقل رساندن عواقب کم شنوایی به ویژه برای کودکان بسیار حائز اهمیت است. در مواردی که آسیب شنوایی اجتناب ناپذیر است، حصول اطمینان از دستیابی افراد کم شنوا به فن آوری های مناسب و مقرون به صرفه کمک شنوایی از اقدامات اساسی محسوب می شود یکی از مهمترین راه های پیشگیری و کنترل کم شنوایی استانداردسازی خدمات تشخیص و مداخله های درمانی به موقع کم شنوایی و اجرای اقدامات مراقبتی مربوط به آن در سطوح مختلف ارجاع در نظام سلامت کشور می باشد

اهمیت غربالگری شنوایی:

- تشخیص به موقع اختلالات شنوایی : بیشتر کودکان مبتلا به کم شنوایی در بدو تولد یا دوران نوزادی هیچ علامتی از مشکل ندارند، به همین دلیل غربالگری سیستماتیک ضروری است.
- پیشگیری از تأخیرهای گفتاری و زبانی : شنوایی سالم پیش نیاز اصلی یادگیری زبان است. شناسایی و درمان زودهنگام اختلالات شنوایی می تواند روند طبیعی رشد زبان و گفتار را تضمین کند.
- کاهش مشکلات روانی و اجتماعی : کودکانی که مشکل شنوایی دارند و به موقع درمان نشده اند، ممکن است دچار مشکلات عزت نفس، ارتباطات ضعیف و احساس انزوا شوند.
- صرفه جویی اقتصادی : درمان به موقع و پیشگیری از مشکلات ثانویه در مقایسه با هزینه های بلندمدت آموزش ویژه و مراقبت های روانی بسیار مقرون به صرفه تر است.

چه کسانی باید غربالگری شوند؟

- تمام نوزادان تازه متولد شده : توصیه شده است که همه نوزادان قبل از ترخیص از بیمارستان تحت غربالگری قرار بگیرند.
- کودکان زیر ۳ سال با عوامل خطر : کودکانی که در سنین پایین دارای سابقه خانوادگی مشکلات شنوایی، سابقه ابتلا به عفونت های رحمی مادر، عدم انجام غربالگری شنوایی، سابقه ازدواج های

خانوادگی نزدیک ، وجود مشکلات دوران بارداری و زایمان ، وجود یافته های فیزیکی سندرمی روی موها و یا سر، وجود هر گونه ناهنجاری در سر و صورت نوزاد، نیاز به غربالگری مجدد دارند.

روش های غربالگری شنوایی:

۱. آزمون OAE (پاسخ گوش به صدا)
این تست کوتاه و بدون درد، پاسخ گوش داخلی به صداهای نرم را بررسی می کند. دستگاه کوچک حسگر را در کانال گوش قرار می دهد و واکنش گوش به صدا را اندازه گیری می کند.
۲. آزمون AABR (پاسخ های برانگیخته شنوایی ساقه مغز)
این تست میزان پاسخ عصبی به صدا را از طریق الکترودهای قرار گرفته روی سر نوزاد اندازه گیری می کند و برای تشخیص دقیق تر کم شنوایی به کار می رود.

فرآیند غربالگری:

- غربالگری اولیه : معمولاً در ۲۴ تا ۷۲ ساعت پس از تولد انجام می شود.
- غربالگری مجدد : اگر جواب تست اول (OAE) نوزاد در مرحله اولیه غربالگری ارجاع باشد، مجدداً در همان روز تست دوم غربالگری (AABR) انجام می شود.
- تشخیص و ارجاع : نوزادانی که در غربالگری مجدد نیز نتیجه مشکوک داشته باشند، به متخصص شنوایی شناسی ارجاع می شوند تا ارزیابی کامل تر انجام شود.

پیگیری های بعد از غربالگری:

- ارزیابی کامل شنوایی : با دستگاه های تخصصی تر و توسط تیم تخصصی انجام می شود.
- درمان و توانبخشی : شامل استفاده از سمعک، کاشت حلزون شنوایی یا دیگر روش های درمانی متناسب با نوع و شدت مشکل.
- حمایت خانواده و آموزش : آموزش به والدین درباره نحوه حمایت از کودک و مراقبت های لازم در منزل.

نقش والدین و مراقبین:

- همراهی و همکاری در انجام غربالگری و پیگیری های بعدی بسیار مهم است.
- توجه به علائم غیرعادی شنوایی و زبانی کودک و اطلاع رسانی به پزشک.
- شرکت در جلسات توانبخشی و آموزش های لازم.

نتیجه‌گیری:

برنامه غربالگری شنوایی نوزادان و کودکان، گامی اساسی در تضمین سلامت شنوایی و رشد طبیعی کودکان است. شناسایی به موقع مشکلات شنوایی، فرصت طلایی برای درمان مؤثر و توانبخشی فراهم می‌کند و به کودک کمک می‌کند تا در مسیر رشد و آموزش موفق‌تر باشد.